hattula.fi
Elämää varten.

Arviointikertomus 2019

Tarkastuslautakunta 14.5.2020

Sisällys

1. Puheenjohtajan katsaus ... 1

2. Tarkastuslautakunnan toiminta ... 2

3. Kunnan talouden analyysi ... 3

4. Konserniyhtiöt ja omistajaohjaus ... 6

5. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutuminen ... 8

5.1 Kunnanhallitus ... 8

5.2 Perusturvalautakunta ... 9

5.3 Sivistyslautakunta ... 10

5.4 Tekninen lautakunta ... 11

5.5 Rakennuslautakunta ... 12

6. Vanhus- ja vammaisneuvostojen sekä nuorisovaltuuston toiminta ... 13

7. Muut toiminnan ja talouden arvioinnit ... 14

8. Kunnan työhyvinvointi ... 15

9. Allekirjoitukset ... 16

1. Puheenjohtajan katsaus

Tarkastuslautakunta on arviointivuonna 2019 kuullut useita toimijoita lautakunnan kokouksissa. Lautakunta on saanut hyödyllistä tietoa kunnan tapahtumiin liittyen.

Niin kuin koko kuntaa, myös tarkastuslautakuntaa huolettaa talouden tilan kehitys. Toinen peräkkäinen alijäämäinen vuosi ja tulevat näkymät eivät ole kovin valoisat.

Arviointikertomusta kirjoitettaessa Suomeen levisi koronaviruspandemia. Erityisesti tämä tulee vaikuttamaan myös kuntalaisten hyvinvointiin tulevina vuosina. Talouden seuranta, investointien kriittinen arviointi ja hyvinvoinnin ylläpitotyö ovat aivan keskiössä tulevina vuosina. Kuntaa on johdettava henkilöstökeskeisesti, jotta se voi säilyttää elinvoimaisuutensa mahdollisimman hyvänä näinä vaikeina aikoina.

Yksi tarkastuslautakunnan keskeisimmistä tehtävistä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat vuositavoitteet kunnassa toteutuneet. Tämä oli lautakunnalle haasteellista, koska asioiden ilmaisu talousarviosta tilinpäätökseen ei ole johdonmukaista. Tavoitteita on asetettu ja niille on asetettu arviointikriteereitä. Jo tässä kohtaa on haasteellista tulkita, mikä arviointikriteeri liittyy mihinkin tavoitteeseen.

Edelleen tilinpäätöksessä ilmaisutapa on paikoin muuttunut, jolloin kokonaiskuvaa strategian edistämisestä vuositavoitteiden kautta on mahdoton hahmottaa. Tilivelvollisten tulisi itse ilmaista tilinpäätöksessä, onko vuositavoite toteutunut vai ei. Lyhyesti todettuna, raportointitapaa on aiheellista kehittää jatkossa.

Tarkastuslautakunnan tietoon on tullut kokemuksia, joiden mukaan luottamushenkilöiden toiminta olisi paikoin häirinnyt operatiivista valmistelua. Mikäli tämäntyyppisiä ongelmia ilmenee, on toimintatavat auditoitava, jotta kunnan on mahdollista kehittää toimintaansa yhteistyössä kaikkien tahojen kesken. Samassa yhteydessä on hyvä myös todeta, että Hattulan kunnan ei tule nimetä luottamustoimiin sellaisia henkilöitä, joiden esteettömyys päätöksenteossa vaarantuu.

Tarkastuslautakunta esittää, että tämä arviointikertomus luetaan kokonaisuutena ja toimintaa kehitetään sen perusteella rakentavasti ja yhteistyössä. Henkilöstö on hyvinvointikyselyn mukaan kokenut kaikesta huolimatta työniloa, mitä on syytä vaalia jatkossakin. Kiitän kaikkia lautakunnassa vierailleita tahoja.

Erkki Pänkäläinen

tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

hattula.fi
Elämää varten.

2. Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida, ovatko valtuuston talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, onko kunnan toiminta ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Tämä arviointikertomus koskee vuotta 2019.

Hattulan kunnan tarkastuslautakuntaan kuuluivat tilikaudella 2019 seuraavat jäsenet:

Varsinaiset jäsenet	Varajäsenet
Pänkäläinen, Erkki, pj	Kamppinen Kari
Lilja, Lasse J., vpj.	Leino, Merja
Koskinen, Timo	Jokinen, Hanna
Kujanpää, Sari	Yrjölä, Erkki
Laine, Jaana	Söderlund, Seppo

Tilintarkastajan toiminta

Kunnan tilintarkastusyhteisönä toimi tilikaudella 2019 BDO Oy, päävastuullisena tilintarkastajana JHT, HT, Minna Ainasvuori. Tarkastuslautakunnan sihteerinä toimi erityisasiantuntija, tarkastaja Kirsi Pelvola BDO Oy:stä.

Tarkastuslautakunta seurasi tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista. Tilintarkastaja esitteli lautakunnalle tarkastussuunnitelmansa ja raportoi tarkastuslautakunnalle tilikautta 2019 koskevista asioista.

Sidonnaisuuksien valvonta

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Lautakunta käsitteli ja saattoi valtuustolle tiedoksi tilikaudella 2019 sidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset.

Arviointityö tilikaudella 2019

Tarkastuslautakunta on käsitellyt kuntalain edellyttämiä asioita tilikaudelta 2019 erikseen hyväksytyn työohjelman ja kokousaikataulun mukaisesti. Tarkastuslautakunta sai kokouksissaan selvitykset eri tehtäväalueiden johtavilta viranhaltijoita toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunta osallistui Hämeenlinnassa 23.10.2019 Aluepron järjestämään tarkastuslautakuntien koulutuspäivään.

Tarkastuslautakunta on perehtynyt tilikauden aikana kunnassa laadittuihin toiminnan ja talouden raportteihin sekä tilinpäätökseen 2019. Jäsenet seuraavat toimielinten pöytäkirjoja sisäisen työnjakonsa mukaisesti. Tarkastuslautakunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus raportoida toimielinten päätöksiin liittyvistä havainnoistaan lautakunnan kokouksissa.

Jäsenten esteellisyydet

Tarkastuslautakunnan jäsen on esteellinen arvioimaan toimintaa, jonka päätöksentekoon osallistuu itse. Teknisen lautakunnan jäsen Timo Koskinen ei ole osallistunut teknisen lautakunnan alaisen toiminnan arviointiin.

Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanhallituksen on annettava valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Tarkastuslautakunta esittää kunnanvaltuuston päätettäväksi, että kunnanhallitus, lautakunnat ja muut tilivelvolliset ottavat huomioon arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja esittävät lokakuun 2020 loppuun mennessä valtuustolle, mihin toimiin niiden johdosta on ryhdytty.

3. Kunnan talouden analyysi

Hattulan kunta teki toista vuotta peräkkäin alijäämisen tuloksen. Tilikauden tulos oli kunnassa -1,68 milj. euroa alijäämäinen ja konsernissa -2,21 milj. euroa niin ikään alijäämäinen.

Toimintakate kuvaa toimintakulujen ja -tuottojen välistä erotusta, joka kunnallistaloudessa on aina miinusmerkkinen, koska verotulot ja valtionosuudet esitetään tuloslaskelmassa vasta toimintakatteen jälkeen. Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verorahoituksella (verotulot ja valtionosuudet). Tunnusluku on heikkenemässä, jonka alla oleva kuvio osoittaa.

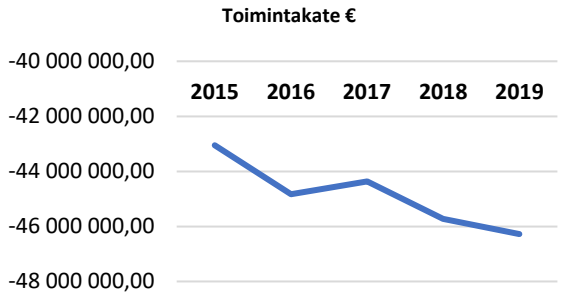

Hattulan väkiluku pieneni edelleen, mutta väestömäärän lasku hidastui edellisvuodesta. Hattulassa oli vuoden 2019 lopussa 9 425 asukasta, mikä on 50 asukasta vähemmän kuin vuotta aiemmin. Kunnan tuloveroprosentti vuonna 2019 oli 20,50. Verotulot ja valtionosuudet yhteensä per asukas kasvoivat hieman edellisvuodesta. Kertymä on seuraavan kuvion mukaan ollut varsin tasaista asukaslukuun suhteutettuna.

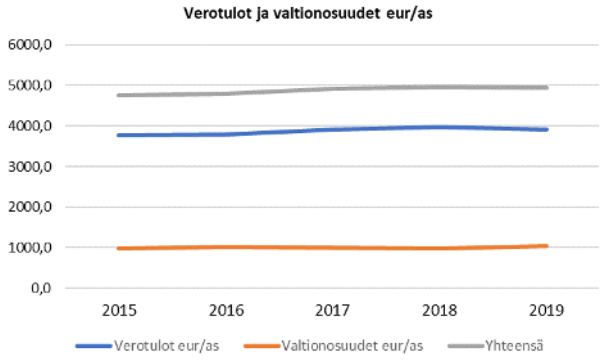

Verotulojen kertymä 36,9 milj. euroa oli hieman edellisvuotta pienempi (2018 kertymä oli 37,7 milj. euroa). Valtionosuuksia kertyi hieman enemmän kuin edellisvuonna, kertymä oli yhteensä 9,7 milj. euroa (9,3 milj. euroa v. 2018). Kokonaisuutena kehitys oli lievästi miinusmerkkinen.

Vuosikate osoittaa kunnan tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, konsernin tulorahoitus on riittävä. Seuraavassa kuviossa esitetään, miten vuosikate on kattanut poistot vuodesta 2015 lähtien.

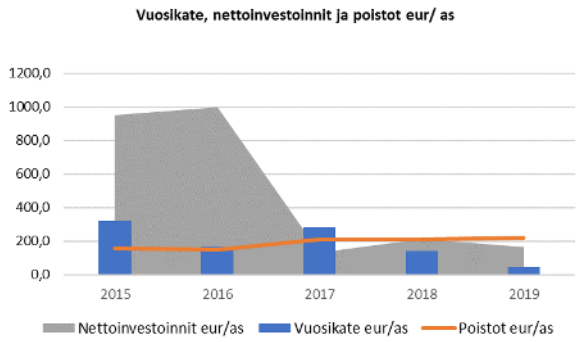

Vuonna 2019 kunnan vuosikate romahti, ja kattoi alle 20 % poistoista. Lähitulevaisuuden kouluinvestointi sekä nykyisissä kiinteistöissä oleva korjausvelka sekä mm. väestön ikääntyminen tuovat paineita niin käyttötalousmenojen kuin investointien lisäämiselle. Vuoden 2019 vuosikate ei ollut kestävällä tasolla.

Kunnan investointimäärärahat olivat talousarviossa yhteensä 2,175 milj. euroa. Nettoivestointien toteuma oli 1,524 milj. euroa. Investointien toteutumisesta ei ole tilinpäätöksessä juurikaan raportoitu yhtä taulukkoa lukuun ottamatta.

Sivistystoimen investointipaine on 19 milj. euroa tulevana viitenä vuotena, jos palveluverkkoa ei aleta tarkastelemaan. Joitain toimipisteitä on kunnostamatta ja tasearvo on pieni. Palveluverkon ja -tason tarkastelua on syytä jatkaa tulevaisuudessa kaikilla toimialoilla.

Emokunnan osalta asukasta kohden laskettu lainakanta kasvoi, ollen 31.12.2019 yhteensä 3 834 euroa per asukas (3 645 eur vuonna 2018). Konsernissa lainamäärä per asukas kasvoi 5 352 euroon per asukas (4 757 eur vuonna 2018), koska toiminnan ja investointien rahavirta oli alijäämäinen (vuosikate ei riittänyt kattamaan nettoinvestointeja). Terveysaseman investointi on Hattula-Kiinteistöt Oy:n taseessa. Kuntalaisen kannalta ei ole merkitystä sillä, onko velka kunnalla vai konsernilla, koska velka on maksettava muodossa jos toisessa.

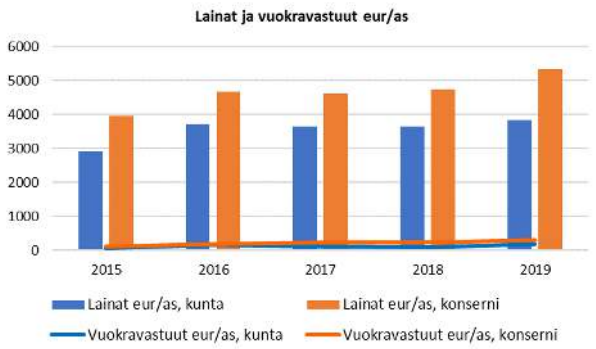

Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Seuraavasta kuviosta näkyy, että toiminnan ja investointien rahavirta on heikkenemään päin sekä kunnassa että konsernissa. Kunta ja konserni velkaantuu.

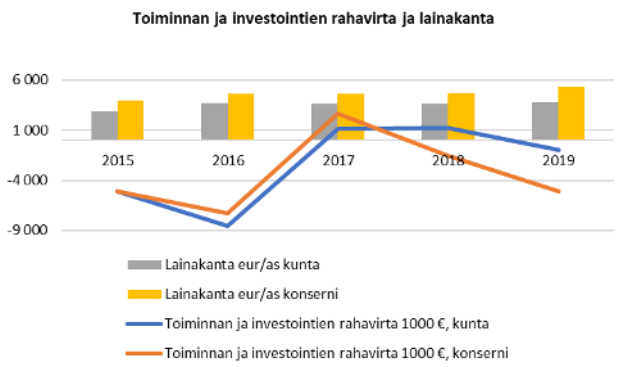

Tilinpäätöksen mukaan vuoden 2019 tuloslaskelma osoittaa -1 677 730,73 euroa alijäämää. Konsernin alijäämä oli -2 210 030,61 euroa. Tilikauden ylijäämä kirjataan taseeseen ylijäämäksi (tässä tapauksessa vähennetään ylijäämästä). Hattulan kunnalla on nyt ylijäämää 3, 175 milj. euroa, ja konsernilla 5, 538 milj. euroa. Ylijäämät ovat alkaneet huveta taseesta.

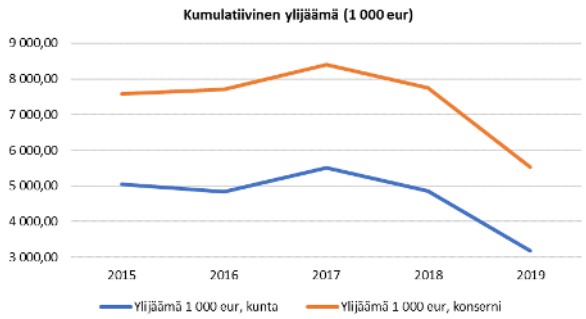

Nyt, keväällä 2020, ollaan synkemmän tilanteen edessä kuin taloussuunnitelmaa laadittaessa ennakoitiin. Koronakriisi vaikuttaa merkittävästi kuntatalouteen. Samanaikaisesti, kun sosiaali- ja terveydenhuollon menoihin tulee todennäköisesti edelleen kasvupainetta. Lisäksi vaikutukset verotuottoihin tulevat olemaan kuntataloudelle merkittävät.

Tilinpäätöksessä on kerrottu selkeästi tilikaudentuloksen muodostumisesta ja tulevaisuuden haasteista ja riskeistä. Miinusmerkkinen tilikauden tulos oli lopulta selkeästi talousarviota parempi.

Yleishallintotoimialan sekä **kuntajohtamisen ja tietohallinapalvelujen** talous toteutui muutettua talousarviota paremmin. Erityisesti palvelujen ostot pysyivät budjetoitua pienempinä.

Perusturvalautakunta alitti myös talousarvionsa. Erikoissairaanhoidon tutkimukset lisäsivät erikoissairaanhoidon käyttöä. Kunnat saivat lisälaskun ensihoidosta, joka oli Hattulalle 40 000 euroa. Suurelta lisälaskulta vältyttiin, koska sairaanhoitopiiri sai 2,9 milj. euron palautuksen potilasvahinkomaksuista.

Sivistyslautakunnan ja teknisen lautakunnan toimintakatteet jäivät myös alle talousarvion. Sivistystoimen hankkeisiin on saatu hyvin avustusta. **Rakennuslautakunta** ylitti ainoana talousarviomäärärahansa. Ylitys kohdistuu henkilöstökuluihin, rakennus- ja kiinteistöverokannan selvitystyöhön palkatun määräaikaisten työntekijöiden palkkakustannuksista.

Kaikki toimialat rakennuslautakuntaa lukuun ottamatta pysyivät talousarviossa ja tilikauden tulos muodostui ennakoitua paremmaksi, vaikka kunta tekikin alijäämää.

Kunta ja konserni velkaantuu. Tilinpäätöstä laadittaessa Suomeen julistettiin poikkeusolot koronaviruspandemian vuoksi. Tulevaisuudennäkymät vaativat viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden sitoutumista talouden tasapainottamiseen enemmän kuin useisiin vuosiin.

Tarkastuslautakunta haluaa huomioitavan, että kuntalaisen kannalta ei ole merkitystä sillä, onko velka kunnalla vai konsernilla, koska velka on maksettava joka tapauksessa. Lainat asukasta kohden, erityisesti konsernissa, ovat kasvussa.

Sivistystoimen investointipaine on 19 milj. euroa tulevana viitenä vuotena, jos palveluverkkoa ei aleta tarkastelemaan. Joitain toimipisteitä on kunnostamatta ja tasearvo on pieni. Palveluverkon ja -tason tarkastelua on syytä jatkaa tulevaisuudessa kaikilla toimialoilla.

4. Konserniyhtiöt ja omistajaohjaus

Konserniohje koskee kuntaa ja sen tytäryhteisöjä sekä näiden tytäryhteisöjä. Käytännössä Hattulalla on määräysvalta ainoastaan sen 100-prosenttisesti omistamassa Hattula Kiinteistöt Oy:ssä. Omistajapolitiikan mukaan yhtiötä ohjataan siten, että kunnan strategia Hattula 2021 otetaan huomioon yhtiön toiminnassa.

Hattula-Kiinteistöt on siten käytännössä ainoa konserniyhtiö, jossa omistajaohjaus on konkreettista. Kunnanjohtaja toimii yhtiön hallituksessa asiatuntijajäsenenä. Selkeätä konserniohjausta on myös annettu.

Kunnanhallitus edellytti yhtiöltä kiinteistöjen salkutusta, jonka tavoite on määrittää, mitä kiinteistöjä säilytetään, mitä kehitetään ja mistä luovutaan. Yhtiöllä on iso korjausvelka, eikä kaikkea ole mahdollista korjata.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa tavoitteiden toteutumisesta käytetään seuraavia värejä:

Tavoite toteutui	🟢
Tavoite toteutui osittain: vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin.	🟡
Tavoite ei toteutunut: tavoite ei toteutunut, tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin.	🔴
Tavoitetta ei arvioitu: Esim. mittaustulokset valmistuvat myöhemmin tai tavoite tai toteumasta raportointi on epäselvä.	⚪

Kunnanvaltuusto asetti talousarviossa yhtiölle seuraavat vuositavoitteet:

Vuokra-asuntojen käyttöaste keskimäärin 95 %	🟢
Kohtuullinen vuokrataso €/neliö	🟢
Vuokra-asuntojen remontointia jatketaan suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti	🟡
Tulot kattavat kokonaismenot, rahoitusasema ja maksuvalmius kestävällä perustalla	🔴
Terveysaseman rakennuttaminen etenee suunnitellusti ja käyttö- ja rahoituskustannukset saadaan katettua hankkeen valmistuttua keväällä 2020	🟢
Asiakastyytyväisyyskysely toteutetaan loppuvuodesta 2019	🔴

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan yhtiölle on asetettu sen toiminnan kannalta olennaiset tavoitteet. Tilinpäätöksessä on kuitenkin raportoitu vuositavoitteista paikoin erilailla, mitä talousarviossa 2019 lukee. Tilinpäätösraportointia tulisi selkeyttää ja vastata siihen, mitä talousarviossa on toiminnalta edellytetty.

Kohtuullista vuokratasoa koskeva tavoite on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan sellainen, että sen osalta voisi vielä määritellä, mihin vuokratasoa verrataan.

Yhtiöllä oli loppuvuodesta taloudellisia vaikeuksia. Varautuminen lainojen maksuun oli heikkoa. Tilikauden tulos ennen veroja oli 184 tuhatta euroa tappiollinen. Tilinpäätöksen mukaan kiinteistöjen ylläpito tulee vaatimaan tulevaisuudessa peruskorjauksia, jotka vaativat isoja taloudellisia resursseja. Lisääntyvät asiakkaiden maksuhäiriöt lisäävät tappioiden riskiä. Henkilöresurssit ovat niukat ja siten alttiit toimintahäiriöille.

Syksyllä 2018 käynnistettiin terveysaseman rakentaminen Hattula-Kiinteistöt Oy:n taseeseen sen vuosien 2018 ja 2019 investointiohjelmassa. Terveysaseman rakentaminen jatkui vuoden 2020 puolelle.

Yhtiö tilasi hankkeen toteuttamisen tekniseltä lautakunnalta. Kunta vuokraa terveysaseman tontin yhtiölle. Yhtiö on valtuuttanut teknisen lautakunnan toimimaan yhtiön puolesta hankinnan kaikissa vaiheissa, kunnes erikseen sovittava takuuaika päättyy. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tämä edesauttaa omistajan tahdon toteutumista, kun kunta voi tätäkin kautta olla mukana osakeyhtiölain alla toimivan tytäryhtiön toiminnassa.

Terveysaseman arvonlisäverokäsittelystä on saatu päätös, rakennuksesta saadaan arvonlisäverovähennys. Terveysaseman vaikutus yhtiön taloudelliseen tilanteeseen on tilinpäätöksen mukaan neutraali kunnan vuokrasopimuksen myötä.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että yhtiö kehittää tilinpäätösraportointia siten, että toiminnallisten vuositavoitteiden toteutumisesta raportointi vastaa johdonmukaisesti siihen, mitä talousarviossa edellytettiin.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko Hattula Kiinteistöt Oy:n omistamat kiinteistöt salkutettu kunnanhallituksen ohjauksen mukaisesti?

5. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutuminen

Valtuusto asetti vuoden 2019 talousarviossa tavoitteita mm. kunnanhallitukselle, perusturvalautakunnalle, sivistyslautakunnalle, tekniselle lautakunnalle ja rakennusautakunnalle.

Arvio tavoitteiden toteumista esitetään taulukoissa liikennevalovärein. Tarkastuslautakunnan tekemä arviointi perustuu tilinpäätösinformaatioon ja mahdollisiin viranhaltijoille esitettyihin lisäkysymyksiin.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa tavoitteiden toteutumisesta käytetään seuraavia värejä:

Tavoite toteutui	●
Tavoite toteutui osittain: vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin.	●
Tavoite ei toteutunut: tavoite ei toteutunut, tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin.	●
Tavoitetta ei arvioitu: Esim. mittaustulokset valmistuvat myöhemmin tai tavoite tai toteumasta raportointi on epäselvä.	●

Talousarviossa asetetut toiminnalliset tavoitteet ovat monilta osin sellaisia, että niiden toteutumista on vaikea arvioida, koska selkeä mittari, raja-arvo tai toimenpide puuttuu. Vaikeasti arvioitavia vuositavoitteita ovat sellaiset, joissa ei ilmaista asian tavoitetilaa vuoden lopussa. Hyvä tapa ilmaista konkreettinen vuositavoite on esimerkiksi kunnanhallituksen tavoitteet ”asukasluku on lisääntynyt vähintään 0,2 %” ja ”valokuituhankkeen rahoitus on haettu ja saatu”, jälkimmäisen toteutumisesta ei tosin tilinpäätöksessä raportoitu.

5.1 Kunnanhallitus

Valtuusto asetti kunnanhallituksen alaiselle toiminnalle (yleishallintotoimialalle) seuraavassa taulukossa olevat tavoitteet.

Yhteydenpito kunnan ja yhdistyskentän kanssa on lisääntynyt.	●
Hattulan asukasluku kasvaa vähintään 0,2 %.	●
Viestintä- ja vuorovaikutuskanavien kehittämistoimenpiteitä on käynnistetty eri kohderyhmiä silmällä pitäen.	●
Elinvoimatoimialan organisaatio- ja johtamismalli on valmis keväällä 2019.	●
Valokuituhanke etenee ja rahoitus on haettu ja saatu.	●
Panostetaan työhyvinvoinnin johtamiseen (Parempi työyhteisö -kyselyn tulokset 2019)	●
Säännölliset esimiesvalmennukset on pidetty ja sisäisen valvonnan itsearviointi on tehty.	●
Sujuvoitetaan kuntalaisten ja muiden asiakkaiden hallintopalveluita (hallintopalvelujen kehittämistoimenpiteitä on käyttöönotettu).	●
Tuloslaskelman ja taseen tunnusluvut ovat tasapainossa.	●

Tarkastuslautakunta ei voi arvioida harmaaksi jääneitä tavoitteita, koska toteutumisesta ei ole selkeästi raportoitu tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tavoitteista toteutui noin puolet. Lautakunta toivoo jatkossa selkeämpää tilinpäätösraportointia sekä kunnanhallituksen omaa arviota siitä, toteutuiko yksittäinen vuositavoite vai ei.

5.2 Perusturvalautakunta

Perusturvalautakunnan alaisiin tehtäviin kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut sekä työllisyydenhoito. Sosiaalipalveluita tuotetaan sekä itse että hankintaan ostopalveluina. Perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ympäristöterveydenhuollon palvelut hankitaan ostopalveluna. Sosiaalihuollon palvelut ovat omaa ja osittain ulkoistettu. Lisäksi ostetaan erilaisia palveluita asiakkaiden tukemiseksi kuntayhtymiltä, kunnilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta.

Valtuusto asetti perusturvalautakunnalle kolme toiminnallista tavoitetta.

Edistetään terveyttä ja hyvinvointia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja noudatetaan hyvinvointisuunnitelmaa.	●
Kehitetään työllisyydenhoitoa ja sitoudutaan seutukunnallisen strategian mukaisiin tavoitteisiin.	●
Sovitetaan yhteen ja jalkautetaan sosiaalipalveluihin perusterveydenhuollon palvelusopimuksen mukanaan tuomat uudet toimintamallit yhteistyössä palveluntuottajan kanssa.	●

Perusturvalautakunnan vuositavoitteet ja mittarit ovat muuttuneet talousarviosta tilinpäätökseen. Tarkastuslautakunnan on haasteellista tulkita, mikä tavoite toteutui ja mikä ei, koska tilivelvolliset eivät selkeästi ilmaise omaa kantaansa toteutumisesta. Toimenpiteitä on tehty, minkä perusteella lautakunta totea, että perusturvan vuositavoitteet ovat toteutuneet ainakin oikeansuuntaisesti.

Hattulassa työllisyydenhoito on keskittynyt lähinnä vaikeasti työllistettäviin ja nuoriin, koska helpommin työllistyvät ovat saaneet palvelua TE-toimiston kautta. Työttömyysprosentti on kunnassa matala.

Erikoissairaanhoidon kustannukset ylittyvät monesti kunnissa. Hinnoittelu perustuu sairaanhoitopiirin palvelujen tuotteistukseen. Myös perusterveydenhuollon suoritteille on omat hintansa. Tuottavuuden mittaamisen on koettu olevan haasteellista perusturvan palveluissa, koska palvelut mielletään ihmisten tarpeiden lähtökohdasta tuotettaviksi eikä niitä tarkastuslautakunnalle annetun käsityksen mukaan voida mitata.

Kun sama tuotos saavutetaan pienemmin kustannuksin - tai samoilla kustannuksilla saavutetaan suurempi tuotanto - puhutaan tuottavuuden kasvusta. Perusturvassa on tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan hoidettu pienellä henkilöstömäärällä suuri määrä asiakkaita. Näin ollen esimerkiksi tunnusluku ”asiakasmäärä per työntekijä”, sekä tunnusluvun kehityksen vuosivertailu, osoittaisi jotakin tuottavuuden kehityksestä. Samalla tunnusluvulla voi tosin olla toisenlaisia vaikutuksia esim. henkilöstön työhyvinvointiin tai palvelujen laatuun.

Kunnat saivat ensihoidosta lisälaskua, joka oli Hattulan kohdalla 40 000 euroa. Suurelta erikoissairaanhoidon lisälaskulta vältyttiin, joka marraskuulla vielä ennustettiin tulevaksi. Sairaanhoitopiiri sai 2,9 milj. euron palautuksen potilasvahinkomaksuista, mikä tasapainotti heidän talouttaan niin, että kunnat välttyivät lisämaksulta.

Tarkastuslautakunta suosittelee perusturvan toimialaa tunnistamaan alansa tuloksellisuuteen liittyvät mittarit ja ottamaan niitä käyttöön. Siltä osin kuin palvelut on ulkoistettu, mittareiden tulee sisältyä palvelusopimuksiin, ja kunnan tulee saada niistä säännöllisesti toteumatietoa.

Vuositavoitteiden toteumat tulisi raportoida selkeämmin tilinpäätöksessä. Toimialan suositellaan myös itse ottavan kantaa siihen, toteutuiko tavoite vai ei.

Perusterveydenhuollon sopimuskiista

Perusterveydenhuolto ulkoistettiin Pihlajalinna Oy:lle siten, että perusterveydenhuollon määrärahat laitettiin ”samaan kassaan” ja oletettiin, että sillä saadaan kaikki, mitä perusterveydenhuollon palveluihin kuuluu. Kiistat alkoivat kuitenkin välittömästi palveluntuottajan kanssa, kun tuotanto alkoi. Sopimuksen sisällöstä oli erimielisyyttä, ja kunta on sen jälkeen siirtänyt samansisältöisen sopimuksen Terveystalo Oy:lle. Sopimus siirrettiin ilman kilpailuttamista, mistä johtuen sopimukseen oli mahdollista tehdä vain pieniä vastuukysymystäsmennyksiä.

Pihlajalinna Oy:n kanssa kiistoja oli esimerkiksi saattohoidossa, skopioissa ja magneettitutkimuksissa. Hoitoketjut eivät toimineet ja kunta sai maksettavakseen myös erikoissairaanhoidon siirtoviivemaksuja, joiden oletettiin kuuluvan Pihlajalinnalle.

Epäkohdat ovat olleet tiedossa jo pitkään, mutta toimenpiteisiin ei ollut ryhdytty samaa tahtia. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan reklamaatioiden tekemisessä on toimittu hitaasti.

Sopimusten sisällön valmisteluun on syytä kiinnittää jatkossa enemmän huomiota. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on myös ensisijaisen tärkeää, että tehtyjä sopimuksia valvotaan. Tarkastuslautakunta kysyy kunnanhallitukselta, miten hankintaosaaminen varmistetaan jatkossa koko Hattulan kunnassa?

Tarkastuslautakunta pyytää kunnanhallitusta myös selvittämään, onko Pihlajalinnaa koskevien toimenpiteiden viivyttelystä aiheutunut lisäkustannuksia kunnalle.

5.3 Sivistyslautakunta

Sivistystoimi tuottaa palveluja opetuksessa, varhaiskasvatuksessa, aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä vapaa-aikatoimessa. Palvelut ovat omaa tuotantoa. Valtuusto asetti sivistystoimelle seuraavat vuositavoitteet:

Kouluverkon ja varhaiskasvatuksen rakenteen linjaaminen pidemmälle tulevaisuuteen	●
Luodaan edellytyksiä vapaa-ajan vietolle kunnassa laaja-alaisesti	●
Perhekeskuksen toteuttaminen	●
Kunnan tilojenkäytön tehostaminen	●
Työhyvinvoinnin ylläpito	●
Osallisuuden ja oma-aloitteisuuden vahvistaminen	●
Asiakaspalvelun laatu ja sujuvuus	●

Sivistyslautakunnan vuositavoitteista toteutui noin puolet tai ainakin toimenpiteitä on tehty. Perhekeskuksen toteuttamisesta ja työhyvinvoinnin ylläpidosta ei ole tilinpäätöksessä raportoitu mitään. Tavoiteasetantaan, yksittäisen tavoitteen arviointikriteeriä sekä toteumasta raportointia on erittäin aiheellista kehittää.

Asiakastyytyväisyyskyselyjä on toteutettu sivistystoimessa useammassa paikassa. Laadusta ja sujuvuudesta voisi todeta paremmin jotakin, jos kyselyjen tuloksista raportoitaisiin valtuutetuille.

Varhaiskasvatukseen myönnettiin lisämääräraha vuonna 2019 kahden ryhmän perustamiseen Pappilanniemeen. Kuntaan muutti noin 30 uutta lasta vuoden aikana. Näin ollen varhaiskasvatuksen kulut ylittyivät vuonna 2019. Oppilasmäärän on kuitenkin ennustettu koulupuolella vähenevän.

Sivistyslautakunta on hyväksynyt varhaiskasvatuksen palvelusetelivaihtoehdon kartoituksen, jos kiinteistöongelmat tulevat eteen varhaiskasvatuksessa. Yksityiset toimijat ovat

osoittaneet kiinnostuksensa tulla tuottamaan palvelua.

Sivistystoimen kiinteistöissä on saadun tiedon mukaan lähes 20 miljoonan euron korjausvelka. Hattulan yläkoulun sisäilmaongelmista johtuen kunnassa on valmisteltu uuden yhtenäiskoulun rakentamista. Asiaa ei saatu vuoden 2019 aikana päätökseen, mistä on tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan ollut seurauksia mm. opettajien työhyvinvointiin. Päätöksentekemisen vaikeudesta aiheutuu kunnalle myös maineriskiä, mikä saattaa vaikuttaa sekä rekrytointiin että uusien potentiaalisten asukkaiden halukkuuteen muuttaa Hattulaan.

Tuottavuuden seuranta perustuu myös sivistystoimessa talousavion toteutumisen seurantaan. Myös sivistystoimen olisi suositeltavaa tunnistaa ja ottaa käyttöön sille tarkoituksenmukaisia tuottavuuden kehityksen mittareita samalla, kun palveluissa varaudutaan lapsimäärien muutoksiin.

Sivistystoimi on saanut hankerahoitusta verraten hyvin. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan rahoituksen hakeminen, hankkeiden toteuttaminen ja niistä raportointi on ollut laadukasta.

Tarkastuslautakunta kannustaa myös muita kuin sivistystoimea tarpeen mukaan hakeutumaan hankerahoituksen pariin aina, kun se toimialoille on mahdollista. Hankerahoituksen turvin aikaansaadut kehittämistoimenpiteet tulee myös hyödyntää pysyväksi toiminnaksi rahoituskauden päätyttyä.

5.4 Tekninen lautakunta

Teknisen toimialan tavoitteena on kehittää ja ylläpitää yhdyskuntapalveluita kuntalaisille sekä tukipalveluiden tuottamista muille toimialoille. Tavoitteena on turvallinen, terveellinen, taloudellinen ja viihtyisä ympäristö huomioiden asukkaiden ja asiakkaiden asumistyytyväisyys, yrittäjäystävällisyys sekä ympäristön kestävä ja turvallinen kehitys. Nykyinen organisointitapa on koettu tarkoituksenmukaiseksi.

Valtuusto asetti talousarviossa tekniselle lautakunnalle seuraavat vuositavoitteet:

Elinkeinoalueiden käytön tehostaminen	●
Liikenneympäristön muutokset	●
Kunnan omistamien tilojen käyttöasteen tehostaminen	●
Turvalliset kulkuväylät	●
Lupamenettelyn sujuvuus	●
Rakennusten ennaltaehkäisevä korjaaminen	●
Omaisuuden suunnitelmallinen korjausaikataulu	●

Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan vuoden 2019 tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Tonttikauppa tällä hetkellä haastavaa (markkinointia tehty mm. osallistumalla messutilaisuuksiin). Kiinteistöohjelman päivitys on keskeneräinen. Toteumaa on kuitenkin haasteellista tulkita tilinpäätöksestä, arvio on saatu lautakunnan kokouksessa.

Asemakaavoitus on edennyt suunnitellusti. Osakehuoneistoja myytiin käyttöasteen tehostamiseksi kolme kappaletta. Vuosittainen liikenneväylien saneeraus/asfaltointi on suoritettu, talvikunnossapito kilpailutettu ja sopimukset solmittu. Nämä kaksi jälkimmäistä on kuitenkin perustoimintaa, joiden ei tulisi olla valtuuston asettaman vuositavoitteen tasolla.

Hattula sai vuonna 2019 Vuoden pyöräilykunta -maininnan. Tunnustus annetaan vuosittain kunnalle tai kaupungille, joka on

määrätietoisesti edistänyt pyöräilyä. Vuoden pyöräilykunnan valinnan tekee Suomi pyöräilee -työvaliokunta. Tunnustus on luonteeltaan kannustepalkinto, jossa huomioidaan kaupungin viimeaikainen kehitys ja sitoutuminen pyöräilyn edistämiseen.

Tarkastuslautakunta onnittelee Vuoden pyöräilykunta 2019 -tittelistä ja kannustaa myös jatkossa kehittämään kulkuväyliä esimerkillisesti. Tämän tunnustuksen saaminen markkinoi kuntaa positiivisessa valossa.

5.5 Rakennuslautakunta

Rakennuslautakunnalle ei asetettu omia toiminnallisia vuositavoitteita talousarviossa, ne sisältyvät teknisen lautakunnan vuositavoitteisiin.

Rakennuslautakunnan alainen toiminta liittyy kiinteästi lakisääteisiin viranomaistehtäviin. Rakennusvalvonnan tehtävät ovat rakennuslautakunnan alaisuudessa kunnan omaa työtä. Ympäristönsuojeluun ja -valvontaan liittyvät tehtävät perustuvat Hattulan kunnan ja Hämeenlinnan kaupungin väliseen palvelusopimukseen, jossa Hämeenlinnan kaupunki vastaa.

Ympäristönsuojelupalvelun kustannus on 75 000 euroa vuodessa. Toiminnan järjestämisestä omana työnä on keskusteltu, mutta toistaiseksi organisointitapa on koettu tarkoituksenmukaiseksi ja toimivaksi. Mikäli ympäristönsuojelutehtävä otetaan kunnan omaksi toiminnaksi, tulee tarkoin selvittää, mitä Hämeenlinnalle maksettu summa sisältää ja onko samalla rahalla mahdollista järjestää palvelu tuloksellisemmin itse.

Tonttikauppa on hiljaista. Halvoilla tonteilla ei ole haluttu lähteä kilpailemaan. Kunnassa on tehty selvitystä, että hinnan laskulla ei ole merkitystä tonttien kysyntään. Kunnassa ei ole tonttimarkkinointia käytännössä lainkaan.

Kuntaan saapuneiden rakennuslupa- ym. hakemusten määrä on vähentynyt viime vuosista. Tämä on vaikuttanut toimintatuottojen maksukertymään. Talousarviossa oli rakennus- ja toimenpidelupien suoritemääräksi arvioitu 160 kappaletta, kun toteuma vuonna 2019 oli 175 kappaletta. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kiinteistöjen markkinointia pitäisi tehostaa käyttämällä markkinoinnin ammattilaisia apuna. Asioiden edistyminen on nykyisellään jokseenkin hidasta.

Sähköinen lupamenettely

Sähköinen lupamenettely otettiin käyttöön perinteisen lupamenettelyn rinnalle vuonna 2019. Sen vaikutuksia tuottavuuteen ja taloudellisuuteen tullaan arvioimaan käytön yhteydessä.

Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan perinteisen lupamenettelyn kautta tulevat hakemukset saapuvat kuntaan liiteasiakirjoineen hyvin usein puutteellisina. Hakemuksiin joudutaan pyytämään täydennyksiä, mikä vaikuttaa lupien käsittelyaikoihin. Sähköisen lupamenettelyn toivotaan parantavan hakemusten ja liiteasiakirjojen laatua ja sitä, että hakemukset saapuvat kuntaan mahdollisimman täydellisinä.

Suunnitelmien/piirustusten laatuun sähköinen lupamenettely ei suoraan tuo parannusta, mutta siihen pyritään löytämään ratkaisu mm. suunnitelmien ennakkotarkastusmenettelyn kautta. Toiminnan kehittäminen edellyttää myös luvanhakijoiden ja suunnittelijoiden sitoutumista ja osaamista. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tehostamisessa keskeistä on kuitenkin kunnan tiedottamis- ja ohjaustoiminta osana uuden palvelun käyttöönottoa.

Rakennuslautakunta on perinteisesti toimielin, jossa ei samassa mielessä päätetä asioista, kuin muissa lautakunnissa. Tarkastuslautakuntan näkemyksen mukaan on hyvä, että uudelleenorganisointia on alettu valmistella kunnassa. Esim. kaavoituksen prosessi voisi nopeutua, jos olisi vähemmän luottamustoimielinkäsittelyä. Asiakkaan näkökulmasta odotusaika pitenee nykyisellä mallilla.

6. Vanhus- ja vammaisneuvostojen sekä nuorisovaltuuston toiminta

Tarkastuslautakunta kutsui vanhusneuvoston ja vammaisneuvostojen sekä nuorisovaltuuston edustajat kokoukseensa kertomaan tilikauden aikaisesta toiminnasta ja neuvostojen keskeisistä asioista.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvoston kokoonpano on tarkastuslautakunnalle annetun arvion mukaan tarkoituksenmukainen, koska siellä on sekä vammaisia että omaisia. Neuvosto sai antaa lausunnon terveyskeskuksen ja seurakuntatalon suunnitelmiin ja neuvosto on kokenut, että heidänkin kantojaan on kuultu. Määrärahat tuplattiin kuuteen tuhanteen euroon vuodelle 2020, joiden turvin voidaan osallistua erilaisiin valtakunnallisiin vammaisneuvostojen päiviin ja muihin toiminnan kannalta merkittäviin valtakunnallisiin verkostoitumistilaisuuksiin. Neuvostoille myönnetyt määrärahat ovat lähtökohtaisesti pienet, mutta tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vammaisneuvosto on voinut käytössä olevalla määrärahalla toteuttaa toimintansa ajatusta laajasta seudullisesta toiminnasta.

Hämeenlinna ja Janakkala ovat keskeisimmät kumppanit yhteistyössä. Esimerkiksi taksikuljetusasioita on hoidettu yhteistyössä. Neuvoston mukaan taksikuljetukset eivät toimi tällä hetkellä luotettavasti, vaikka asiaa on yritetty edistää useita virallisia reittejä pitkin. Erityisesti kehitysvammaisen lapsen osalta on tärkeää, että kuljetuspalveluun voi luottaa. Oman kunnan vakituisiin kuljetuksiin on tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan kuitenkin voitu olla tyytyväisiä. Taksien tilausjärjestelmä kalleusluokittain ei toimi, koska ensisijaisesti tilaus kohdistuu edullisimmalle, Taksi Tampereelle, jolle ei kuitenkaan ole liiketoiminnallisesti kannattavaa lähteä Hattulaan. Tarkastuslautakunta kysyy, voiko kuljetusostoissa painottaa jatkossa enemmän laatua kuin hintaa?

Avotyön tilanteeseen pitäisi neuvoston mukaan panostaa. Kehitysvammaisten työllistäminen on yksi tavoite, jota tulisi selvittää Hattulan kunnassa.

Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuustossa on 12 valtuutettua. Yksi keskeinen tehtävä on lisätä osallistamis- ja vaikutusmahdollisuuksia kunnassa. NuValla on edustaja kunnanvaltuustossa, perusturva-, sivistys- ja teknisessä lautakunnassa. Edustajalla on puhe- ja läsnäolo oikeus. NuVan tarkoituksena on saada edustaja rakennuslautakuntaan ja kunnanhallitukseen.

Nuorisovaltuusto on tällä ja edellisellä kaudella tehnyt paljon yhteistyötä Parolan yhteiskoulun oppilaskunnan ja Parolan lukion opiskelijakunnan kanssa kouluihin liittyen. Aiheena ovat olleet lukion lakkautusuhka, uusi yläkoulu sekä väistötilakysymykset.

NuVa kokee, että se ei tavoita tällä hetkellä tarpeeksi nuoria. Ne nuoret, jotka eivät uskalla ilmaista mielipiteitänsä jäävät ulkopuolelle vaikuttamisesta. Yläkouluun ollaan tuomassa uutta vaikuttamisen muotoa, vaikuttamis- ja aloitetunnit, joiden kautta nuoret saisivat luokkansa kanssa kirjata heitä askarruttavia asioita ja ehdotuksia NuValle.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan nuorisovaltuuston on toiminut esimerkillisesti ja aktiivisesti kunnassa sekä yli kuntarajojen.

Se on myös jakanut osallisuusrahaa kunnan nuorten yleishyödyllisen toiminnan ylläpitämiseen. Vaikka NuVan budjetti on pieni, on sen toiminnalla positiivisia vaikutuksia. Nuorisotoimintaa on aiheellista tukea jatkossakin.

Vanhusneuvosto

Vanhusneuvosto on tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan kokenut toimintansa hyväksi ja on tyytyväinen yhteistyöhön kunnan kanssa.

7. Muut toiminnan ja talouden arvioinnit

Tarkastuslautakunta on tehnyt eräitä keskeisiä tilikautta 2019 koskevia havaintoja, jotka esitetään tässä luvussa.

Talousarvion ja tilinpäätöksen luettavuus

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kunnan kaikilla toimialoilla tulisi miettiä ja kehittää mittareita tuloksellisuuden parantamiseksi. Tuloksellisuutta mitataan pitkälti ainoastaan talousarvion toteutumisen kautta.

Tuottavuuden, taloudellisuuden, henkilöstön tilan sekä palvelujen laadun ja vaikuttavuuden mittaamiseen tulisi olla tarkoituksenmukainen seurantajärjestelmä toimialoittain, jotta strategian tavoitteet konkretisoituisivat jokapäiväiseksi toiminnaksi.

Ympäripyöreistä vuositavoitteista tulisi päästä eroon. Tuloksellisuus paranee, kun tavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta ovat konkreettiset.

Koulujen ylijäämäruuan hyötykäyttöä koskevat menettelyt

Kunta tarjoaa eläkeläisille ja työttömille ylijäämäruokaa arkipäivisin kouluilla. Tämä on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan arvokasta kuntalaisesta huolehtimista. Pappilaniemen palvelukeittiö ja ruokala toimivat kuitenkin tällä hetkellä kapasiteetin ylärajoilla, koska päiväkotiruokailu on lisääntynyt.

8. Kunnan työhyvinvointi

Kunnassa toteutettiin Parempi työyhteisö -työhyvinvointikysely, Party, jonka perusteella on tehty kehittämistoimia työhyvinvoinnin ja johtamisen kehittämiseksi. Kehittämistoimia jatketaan kyselyn perusteella vuonna 2020.

Haasteena on ollut kasvavat sairauspoissaolot sekä sijaisten saaminen. Työstressi näkyi viimeisimmässä työhyvinvointimittauksessa. Työn ilo sen sijaan on säilynyt verraten hyvällä tasolla. Onnistumisena on koettu lähiesimiestyön parantuminen, ja esimiesvalmennuksia myös jatketaan v. 2020. Sen sijaan johdon toiminta ei saanut kyselyssä niin hyviä arvosanoja.

Yksiköiden väliseen tiedonkulkuun kaivattaneen myös parannusta. Muutoksiin tulisi henkilöstökyselyn mukaan voida vaikuttaa paremmin ja muutokset tulisi perustella selkeämmin. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan organisaatiomuutoksessa on ilmennyt haasteita, keskeinen asiantuntija irtisanoutui koeajalla. Muutosprosesseja on kyettävä jatkossa hallitsemaan suunnitelmallisemmin.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kriittisissä kohdissa työterveyshuolto otetaan mukaan käsittelemään tuloksia. Työterveyspsykologia tulee hyödyntää matalalla kynnyksellä.

Päätöksentekokulttuuri

Tarkastuslautakunnan tietoon on usealta taholta tuotu huoli poukkoilevasta päätöksentekokulttuurista. Asioita ei valmistella johdonmukaisesti, virkamiestyötä häiritään tai sitä ei osata johtaa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että virkamiehille annetaan työrauha ja asioista keskustelu on avointa. Epäjohdonmukainen päätöksentekokulttuuri vaikuttaa virkamiesten työrauhaan merkittävästi eikä myöskään ole kuntalaisten etu.

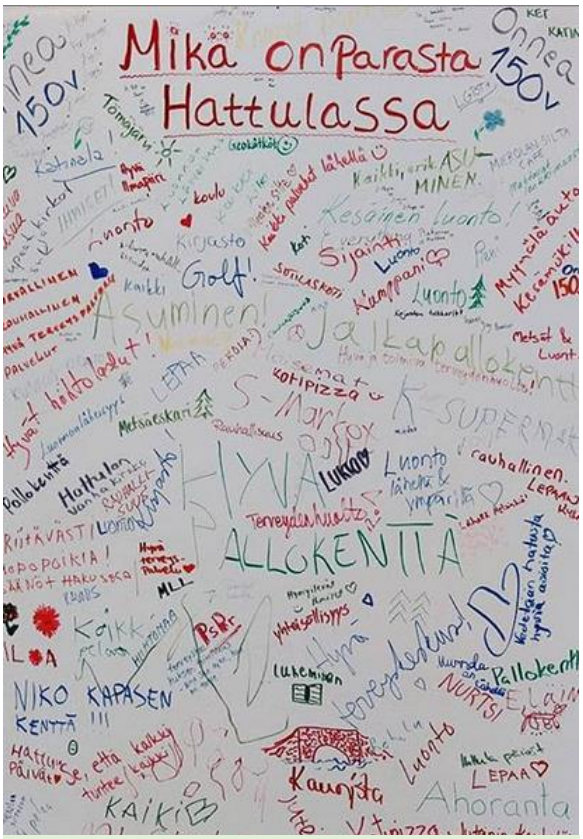

”Esimiehen kanssa ja päättävän johtoportaan kanssa tulisi luoda luottamuksellinen ilmapiiri, missä palautteen antamisella olisi merkitystä niin, että tulevaisuuden toiminta olisi mielekkäämpää. Asioista keskustelu, avoin ilmapiiri ja luottamuksellisuus olisivat näihin suurimpina lähtökohtina, joihin ei ihan hetkessä päästä.”

”Henkilöstön kuuleminen ja huomioon ottaminen asioiden päättämisissä, tai muutoksissa. Näin ei tapahdu, vaikka näistä kuinka puhutaan.”

”Annettava esimiehille aikaa esimiestyöhön”, ”Esimies kiireinen ja esimiehen tuki jää kovin vähäiseksi.”

Party-kyselyn avoimia vastauksia 2019

9. Allekirjoitukset

Hattulassa 14.5.2020

Erkki Pänkäläinen
puheenjohtaja

Lasse J. Lilja
varapuheenjohtaja

Timo Koskinen

Sari Kujanpää

Jaana Laine